

Sud Europske unije

Pripremilo: Marija Jovanović, Univerzitet Oxford, i Emira Hodžić, Sud BiH

U cilju realizacije projekta „Ujedinjena Europa“, države članice (sada ukupno 28) zaključile su ugovore kojima su prvo osnovane europske zajednice, a potom Europska unija, s institucijama koje usvajaju pravne propise u određenim oblastima.

Sud Europske unije (eng. *Court of Justice of European Union*, u literaturi se koristi i termin Sud pravde Europske unije) je sudska institucija Europske unije i Europske ekonomske zajednice za atomsku energiju (Euratom). Sjedište Suda Europske unije je u Luxembourggu, a njega čine tri suda: Sud pravde, Opći sud (uspostavljen 1988.) i Tribunal javne službe (osnovan 2004.). Kako bi se Sudu pravde pružila podrška u rješavanju velikog broja predmeta i građanima pružila bolja pravna zaštita, Opći sud rješava slučajeve koje podnose privatni pojedinci, preduzeća i neke organizacije, kao i slučajeve vezane za primjenu prava konkurencije. Tribunal javne službe rješava sporove između Europske unije i njenog osoblja. Od osnivanja, ova tri suda su usvojila oko 28.000 presuda.

Od uspostavljanja Suda Europske unije 1952. godine njegova misija je da „prilikom tumačenja i primjene Ugovora“ osigura „poštivanje prava“.

Kao dio te misije, Sud Europske unije:

- 1) preispituje zakonitost akata koje usvajaju institucije Europske unije,
- 2) osigurava da države članice postupaju u skladu sa svojim obavezama iz Ugovora, i
- 3) tumači pravo Europske unije na zahtjev nacionalnih sudova i tribunala.

Prema tome, u saradnji sa sudovima i tribunalima država članica, Sud osigurava ujednačenu primjenu i tumačenje prava Europske unije.

Kako bi se omogućilo da valjano obavlja svoje zadatke, Sudu su dodijeljene jasno definirane nadležnosti koje izvršava u postupku odlučivanja o prethodnom pitanju, kao i u raznim drugim kategorijama postupaka.

Različite vrste postupaka

Zahtjev za prethodno odlučivanje – kada nacionalni sudovi zatraže od Suda pravde tumačenje u vezi primjene prava Europske unije

Sud pravde saraduje sa svim sudovima država članica koji u svom postupanju primjenjuju pravo Europske unije. Kako bi se osigurala efikasna i ujednačena primjena zakonodavstva Europske unije i spriječila različita tumačenja, domaći sudovi se mogu, a nekada moraju, obratiti Sudu pravde i tražiti njegovo tumačenje prava Europske unije, tako da onda mogu odlučiti da li je npr. domaće zakonodavstvo usklađeno s pravom Europske unije. Zahtjev za prethodno odlučivanje može se također odnositi na preispitivanje valjanosti nekog propisa Europske unije. Odgovor Suda pravde ne predstavlja samo mišljenje, već ima snagu presude ili obrazložene naredbe. Nacionalni sud koji se obratio je, prilikom odlučivanja o predmetnom sporu, dužan primijeniti dato tumačenje. Presuda Suda pravde također obvezuje i sve ostale nacionalne sudove kada rješavaju isti problem.

Prema tome, putem postupka za prethodno odlučivanje svaki europski građanin ima pravo tražiti pojašnjenje propisa Europske unije koji se odnose na njega. Iako ovaj zahtjev može podnijeti samo nacionalni sud, i sve stranke u postupku pred domaćim sudom, države članice i institucije Europske unije mogu uzeti učešće u postupku pred Sudom pravde. Na taj način, odlučivanjem o prethodnom

pitanju utvrđeno je nekoliko vrlo značajnih principa prava Europske unije, nekada i na temelju zahtjeva domaćeg suda prve instance.

Tužbe zbog neispunjenja obaveza podnose se protiv vlada država članica koje nisu ispunile obaveze predviđene pravom Europske unije

Ove tužbe daju Sudu pravde mogućnost da utvrdi da li je država članica ispunila svoje obaveze u skladu s pravom Europske unije. Prije pokretanja postupka pred Sudom pravde Komisija vodi pretходni postupak u kojem se državi članici daje mogućnost da odgovori na iznesene pritužbe. Ukoliko država članica nakon ovog postupka ne prestane s kršenjem, može se podnijeti tužba Sudu pravde zbog kršenja prava Europske unije.

Tužbu može podnijeti Komisija – što je, u praksi, često slučaj – ili druga država članica. Ukoliko Sud utvrdi da obaveza nije ispunjena, država mora prestati s kršenjem bez odlaganja. Ukoliko nakon podnošenja nove tužbe Komisije Sud pravde utvrdi da država članica nije postupila u skladu s njegovom ranijom presudom, može je obvezati na plaćanje fiksne ili periodične novčane kazne. Međutim, ukoliko Komisija nije obaviještena o mjerama prenošenja direktive u domaće zakonodavstvo, može predložiti Sudu da državi članici odredi novčanu kaznu, nakon što je ranijom presudom već utvrđeno kršenje obaveza.

Tužbe za poništenje – protiv propisa Europske unije kada se smatra da se njima krše ugovori Europske unije ili temeljna prava

Tužbom za poništenje podnosilac traži poništenje mjere (naročito uredbe, direktive ili odluke) koju je usvojila neka institucija, organ, služba ili agencija Europske unije. Sud pravde ima isključivu nadležnost da postupi po tužbama koje podnosi država članica protiv Europskog parlamenta i/ili Vijeća (osim kada se radi o mjerama koje Vijeće usvaja u vezi državne pomoći, dampainga ili se radi o provedbenim mjerama) i tužbama koje institucije Europske unije podnose jedna protiv druge. Opći sud ima prvostepenu nadležnost da postupi po ostalim tužbama ove vrste, kao i tužbama koje podnose pojedinci.

Tužbe zbog propusta – protiv institucija Europske unije zbog propusta da donesu odluke iz svoje nadležnosti

Na osnovu ovih tužbi moguće je preispitati zakonitost propusta institucija, organa, službi i agencija Europske unije da postupaju. Kada se utvrdi da je propust na postupanje bio nezakonit, nadležna institucija je dužna da ovaj propust ispravi preduzimanjem odgovarajućih mjera. Nadležnost za postupanje po ovim tužbama dijele Sud pravde i Opći sud na osnovu istih kriterija kao u slučaju podnošenja tužbe za poništenje.

Izravne tužbe – podnose ih pojedinci, preduzeća ili organizacije protiv odluka ili postupaka Europske unije

Bilo koja osoba ili preduzeće koji su pretrpjeli štetu kao rezultat postupanja ili propusta Zajednice ili njenog osoblja mogu podnijeti Općem sudu tužbu radi naknade štete.

Žalbe

Protiv presuda i naredbi Općeg suda može se podnijeti žalba Sudu pravde samo o pravnim pitanjima. Ukoliko je žalba dopustiva i osnovana, Sud pravde ukida presudu Općeg suda. Kada postupak

dozvoljava, Sud pravde može sam odlučiti o slučaju. U protivnom, vraća slučaj Općem sudu koji je obvezan odlukom Suda pravde donesenom po žalbi.

Revizija

Odluke Općeg suda donesene po žalbi protiv odluka Tribunala javne službe Europske unije iznimno su podložne reviziji od strane Suda pravde, pod uvjetima i u granicama propisanim Protokolom i Statutom Suda pravde Europske unije.

Bosna i Hercegovina je 2008. godine potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju Europskoj uniji s ciljem doprinosa ekonomskoj i političkoj stabilnosti. Iako nije članica Europske unije, potpisivanjem ovog sporazuma Bosna i Hercegovina se obavezala da svoje domaće zakonodavstvo uskladi s pravnom tekovinom Europske unije (acquis EU). Jedna od ključnih obaveza Bosne i Hercegovine u sprovedbi Sporazuma jeste uređenje jedinstvenog tržišta roba, usluga i kapitala koje će biti usklađeno s pravilima i propisima Europske unije iz oblasti tržišne konkurencije.

U okviru provedbe Sporazuma donesen je državni Zakon o konkurenciji^[1] kojim je prvi put regulirana politika konkurencije kao jedan od značajnijih instrumenata i stubova za stvaranje i jačanje jedinstvenog ekonomskog prostora u Bosni i Hercegovini. Budući da je Zakon neka pitanja i pojmove uređio načelno, njihovo detaljnije normiranje propisano je donošenjem podzakonskih akata. Zakon se referiše na sve oblike sprečavanja, ograničavanja ili narušavanja tržišne konkurencije na teritoriji Bosne i Hercegovine ili izvan njenog teritorija ako imaju učinak na teritoriju Bosne i Hercegovine. Konkurencijsko vijeće osnovano je pomenutim Zakonom kao nezavisno i samostalno tijelo sa statusom pravne osobe u postupcima koje provodi na zahtjev stranke ili po službenoj dužnosti, te ima isključivu ovlast u odlučivanju o postojanju zabranjenog konkurencijskog djelovanja na tržištu Bosne i Hercegovine.

U postupcima pred Konkurencijskim vijećem primjenjuje se Zakon o upravnom postupku^[2]. Vijeće prilikom odlučivanja kao pravni okvir za donošenje odluka, pored domaćih zakonskih propisa, direktno primjenjuje sudsku praksu Europskog suda pravde i pravne akte Europske komisije^[3]. Na rješenja koje donosi Konkurencijsko vijeće nakon provedenog postupka nije dozvoljena žalba, ali je preispitivanje odluke omogućeno putem pokretanja upravnog spora pred Sudom Bosne i Hercegovine.

Presuda Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 U 005412 od 15.03.2012. godine, iako donesena prije 2014. godine, značajna je jer iz iste je vidljivo da se u domaćem zakonodavstvu direktno primjenjuju odluke Europskog suda pravde u oblasti tržišne konkurencije.

Presudom Vijeća za upravne sporove Suda BiH broj U-383/09 od 07.01.2010. godine odbijena je tužba tužioca podnesena protiv rješenja Konkurencijskog vijeća BiH broj 01-06-26-027-140-II/08 od 21.07.2009. godine. Pobjanim rješenjem utvrđeno je da je privredni subjekt Društvo za zastupanje i trgovinu „ASA AUTO“ d.o.o Sarajevo (tužilac u upravnoj stvari pred Sudom BiH) zloupotrijebio vladajući položaj na tržištu veleprodaje proizvoda marke *Volkswagen* ovlaštenim trgovcima u BiH ograničavanjem tržišta i primjenom različitih uslova prema privrednom subjektu „M.R.M.“ Ljubuški (tuženi), za istu ili sličnu vrstu poslova u odnosu na ostale ovlaštene trgovce koji vrše prodaju i servisiranje proizvoda marke *Volkswagen* u BiH u skladu s članom 10. stav 2. tačke (b) i (c) Zakona o konkurenciji. Tužiocu je uz novčanu kaznu naloženo da u roku od 30 dana od primitka rješenja zaključi ugovor o prodaji i servisiranju motornih vozila marke *Volkswagen* s privrednim subjektom „M.R.M.“ pod jednakim uslovima koji su utvrđeni istom vrstom ugovora s drugim trgovcima u BiH.

Protiv navedene presude tužilac je podnio zahtjev za preispitivanje sudske odluke zbog pogreš-

ne primjene materijalnog prava i bitne povrede odredaba Zakona o upravnim sporovima. Vijeće Apelacionog odjeljenja je presudom broj S1 3 U 005412 od 15.03.2012. godine odbilo zahtjev tužioca za preispitivanje sudske odluke.

Prilikom donošenja odluke, Apelaciono vijeće Suda BiH je zauzelo stav da je, u slučajevima u kojima se ispituje je li tržišna konkurencija narušena, Konkurencijsko vijeće kao jedini nadležni organ koji se bavi zaštitom tržišne konkurencije direktno ovlašteno primijeniti kriterije koji proizlaze iz primjene pravila o tržišnoj konkurenciji Evropske unije. Ovom presudom Sud BiH je potvrdio stav Konkurencijskog vijeća u vezi pravnog okvira koji je primijenjen prilikom odlučivanja da li je u konkretnom slučaju došlo do zloupotrebe dominantnog položaja, odnosno da li je došlo do narušavanja tržišne konkurencije. U presudi je ocijenjeno da je Konkurencijsko vijeće prilikom donošenja odluke pravilno primijenilo mjerodavno domaće materijalno pravo, te komparativno pravo Evropske unije, jer mu to omogućava odredba člana 43. Zakona o konkurenciji, koja propisuje da se Konkurencijsko vijeće, kao domaći organ koji je nadležan za zaštitu konkurencije u prvom stepenu, „u svrhu ocjene datog slučaja može koristiti sudskom praksom Evropskog suda pravde i odlukama Evropske komisije“^[4].

U odnosu na mjeru koju je naložilo Konkurencijsko vijeće, a koja se ogleda u nametanju potpisivanja ugovora, Sud je cijeneći praksu Suda Evropske unije zaključio da je nametanje obaveze zaključivanja ugovora o prodaji i servisiranju motornih vozila pod istim uslovima u odnosu na druge ovlaštene servisere opravdana mjera za sprečavanje stvaranja monopolističkog položaja na tržištu od strane tužioca. Sud je do ovakvog zaključka došao direktnom primjenom kriterija koji moraju biti ispunjeni da bi se privredniku moglo nametnuti davanje licence drugima iz odluke Evropskog suda pravde od 29.04.2004. godine (predmet broj C-418/01, *IMS Health GmbH & Co. OHG protiv NDC Health GmbH & Co. KG*).

[1] Iako je Zakon o konkurenciji iz 2001. godine sadržavao temeljna pravila konkurencije zasnovana na članovima 81. i 82. Ugovora o osnivanju Evropske zajednice, ipak nije pratio praksu i rješenja savremenog evropskog zakonodavstva, odnosno pravnu stečevinu Zajednice (acquis) iz ove oblasti. Radi toga je donesen novi Zakon o konkurenciji („Službeni glasnik BiH“, broj 48/05) koji je stupio na snagu 27. jula 2005. godine. Ovaj Zakon je u najvećoj mjeri kompatibilan s pravilima i propisima Evropske unije iz oblasti tržišne konkurencije – propisi doneseni u 2003. i 2004. godini – uredbe Vijeća EC br. 1/2003; 139/2004; 773/2004; 802/2004, itd. [2] Službeni Glasnik BiH 29/02, 12/04, 88/07, 93/09. [3] Evropska komisija je *sui generis* vlada Evropske unije koja donosi pravne akte kao što su odluke, uredbe, direktive, preporuke i mišljenja. Neki od pomenutih pravnih akata su obavezujući, neki nisu. [4] U konkretnom slučaju korištene su: Uredba Evropske komisije (EZ) broj 2790/1999 o primjeni člana 81(3) Ugovora o osnivanju Evropske zajednice, Smjernice za vertikalna ograničenja Evropske komisije (Službeni list C 291, 13.10.2000.), Saopštenje Evropske komisije o definisanju relevantnog tržišta (97/C 372/03), Uredba Komisije (EZ) broj 1400/2002 o primjeni člana 81(3) Ugovora na kategorije vertikalnih sporazuma i usklađenu praksu u sektoru motornih vozila, Ugovori o poslovnoj saradnji zasnovanoj na komparativnom pravu tržišne konkurencije Evropske unije (Uredba Komisije EZ broj 1400/2002).